

**„AM INVENTAT
PĂLTINIȘUL!”**

CONSTANTIN
NOICA

GABRIEL
LIICEANU

ANDREI
PLEȘU

**„AM INVENTAT
PĂLTINIȘUL!”**

SCRISORI, AMINTIRI, EVOCĂRI

VOLUM ÎNGRIJIT DE GRIGORE VIDA

HUMANITAS

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Bookart Printing

© HUMANITAS, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Noica, Constantin
„Am inventat Păltinișul!“: scrisori, amintiri, evocări /
Constantin Noica, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu;
vol. îngrij. de Grigore Vida. – București: Humanitas, 2024
Index
ISBN 978-973-50-8658-9
I. Liiceanu, Gabriel
II. Pleșu, Andrei
III. Vida, Grigore (ed.)
821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

*Dacă trebuie să cred pe alții,
eu n-am avut nevoie de Cambridge
și Princeton.
Am inventat Păltinișul!*

—CONSTANTIN NOICA

Notă asupra ediției

GRIGORE VIDA

Corespondența lui Constantin Noica cuprinde multe sute de scrisori, mult mai multe decât s-ar putea bănuși. Nici o scrisoare pe care o primea nu rămânea fără răspuns, indiferent cât de minor era expeditorul, și nici o scrisoare nu era una simplu-formală; dimpotrivă, cel mai adesea Noica „dezbrăca sufletul“ celui căruia îi scria. Acest imens corpus de scrisori începe să iasă tot mai mult la lumină, dezvăluind cu-adevărat o vocație de epistolograf a lui Noica („numai tu și Emil [Cioran] sunteți în stare să creați epistolar, chiar și pe un colț de carte poștală...“, îi scria odată Mircea Eliade). Mai e însă și un paradox: numărul mare de scrisori păstrate face ca viața lui Noica – tocmai a lui, „ahoreticul“, cel ce pretindea că viața lui a fost „lipsită de determinări“ și, ca atare, neinteresantă – să fie neobișnuit de bine documentată; iar dacă la ele se adaugă zecile de dosare de urmărire din arhiva fostei Securități (care cuprind la rândul lor nenumărate scrisori interceptate), ajungem în situația în care, uneori, viața sa ni se desfășoară în fața ochilor pe ore și minute. Spontan, senzația pe care o avem e că viața i-a jucat o festă: aparent, ea

a reținut uneori nesemnificativul, detaliul, trecătorul, pe care Noica nu punea mare preț. Dar la mijloc e un tâlc mai adânc, pe care volumul de față îl va scoate la iveală.

Corespondența lui Constantin Noica cu principalii săi discipoli de la Păltiniș, Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, spune, în fond, o poveste, din care se desprinde că viața filozofului contează, că filozofia nu e o abstracțiune, că nu suntem spirite pure și că spiritul devine interesant abia când își iese din rigiditatea identității cu sine și capătă trup; spune, adică, povestea filozofiei dintotdeauna. O spusese, într-un mod diferit, *Jurnalul de la Păltiniș* (1983), apoi, coborând o treaptă spre concret, *Epistolarul* (1987). Iar acum, cu acest volum, se ajunge la concretul însuși, ultimul chip pe care îl ia o aventură spirituală unică. Sunt „trei trepte ale concretului“, cum ar fi spus Noica, care vor alcătui, de acum, o trilogie: *Trilogia Păltinișului*.

Fiind limpede, așadar, că una dintre mizele principale ale volumului este autenticitatea, principiul după care m-am condus, ca editor, a fost să reproduc scrisorile cât mai exact și, pe cât posibil, integral, după manuscrise. Desigur, publicarea unei corespondențe private pune problema, deloc ușoară, a stabilirii unei granițe între ceea ce poate fi făcut public și ceea ce, născându-se în spațiul unei conversații private, este prea intim ca să apară. În scrisorile publicate în *Epistolarul*, de pildă, toate pasajele personale au fost înlocuite cu croșete; și nici nu ar fi putut fi altfel, de vreme ce toți autorii și toate persoanele despre care se vorbea erau încă în viață – înainte de toate, Noica însuși, cel care evita „intimul“ în favoarea unui *interior intimo meo*, „mai lăuntric decât cel mai adâncul

meu“. Acum însă, după ce au trecut atâția ani, ceea ce odinioară era personal a devenit istorie, așa că am introdus (acolo unde am avut acordul autorilor în viață) pasajele lipsă la locul lor, după manuscrise. Le-am indicat printr-o notă de subsol, pentru a vedea, tot din interes istoric, ce „nu mergea“ în 1987. Bineînțeles, existau pe atunci și pasaje eliminate de cenzură, dar acestea au fost deja reintegrate odată cu cea de-a doua ediție a *Epistolarului* (1996); câteva note de subsol le semnalează. Totuși, atunci când a fost vorba de descrierea unei boli sau de detalii chirurgicale, am introdus croșete.

O altă dificultate a fost aceea că Noica nu păstra, cu excepția scrisorilor de la Mircea Eliade, corespondența primită (poate pentru că făcuse greșeala să păstreze în anii '50 scrisorile lui Mihai Rădulescu, deși acesta îl rugase să le ardă?). O parte din scrisorile adresate de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu s-au păstrat totuși în versiunea manuscrisă, însă altele nu mai există decât în *Epistolar*. Aici am avut șansa, mai întâi, să descopăr în arhiva lui Gabriel Liiceanu dactilograma după care s-a cules *Epistolarul*, care e mai aproape de original decât versiunea tipărită. Apoi, am găsit în arhiva CNSAS xerocopia după două scrisori care, altminteri, supraviețuiau doar în *Epistolar*, cu croșete. Securitatea, care l-a dispensat pe cel care ținea doar un jurnal „de idei“ să țină un jurnal propriu-zis, s-a ocupat, fără să vrea, și de arhivarea corespondenței lui Noica. Am putut astfel să redau două pasaje care lipseau în toate celelalte ediții.

Curând după ce am început transcrierea scrisorilor a devenit limpede că o reproducere de tip fotografic

nu este nici realizabilă, nici de dorit. Am făcut, ca atare, câteva uniformizări: am completat prescurtările („pt.“, „ex.“, „ed.“ etc.), am trecut data, într-un singur stil de scriere, sub expeditorul și destinatarul scrisorii, iar orașele între paranteze drepte după numele lor (orașul destinatarului e neproblematic atunci când există plicul sau e vorba de o carte poștală; în celelalte cazuri, orașul a trebuit să fie identificat pe baza altor scrisori). Am făcut tacit unele corecturi ne semnificative de limbă, dar am păstrat câteva forme specifice scrisului lui Noica: „vroiam“/„vroiesc“, „turburare“ și „aci“. În general, am intervenit cât mai puțin, iar când am făcut-o, a fost în chestiuni minore.

Volumul e alcătuit din două părți. Prima cuprinde corespondența propriu-zisă și câteva documente contemporane cu scrisorile. Majoritatea sunt inedite; pe cele care au mai fost publicate le-am indicat printr-o notă de subsol. Apoi, dat fiind că orice corespondență este prin natura ei secvențială și, în afara celor ce corespundea, nimeni nu are acces la întregul context din care s-au născut scrisorile, mi s-a părut firesc să le cer celor doi autori în viață ai epistolarului să umple hiaturile temporale prin „punți narative“ menite să lămurească cititorul în privința evenimentelor survenite între scrisori și a altor detalii care altminteri ar fi rămas învăluite în mister. Cum nu puține epistole fac referințe la evenimente din epocă, la atmosfera ideologică în care se trăia înainte de '90, la instituții represive de tipul Securității, la detenția politică, la „ședințe de partid deschise“ etc., volumul devine și o frescă a unei perioade istorice. Toate aceste pagini, care precedă în mod explicativ câteva dintre

cele mai importante scrisori din volum, au fost culese cu italice și semnate la sfârșitul lor cu inițialele autorului, puse în paranteză. Cele mai multe au fost scrise pentru volumul de față. Identitatea anumitor persoane invocate pe parcursul corespondenței este lămurită îndeobște în note de subsol.

Partea a doua a volumului, oarecum echilibrată ca întindere cu partea de corespondență, conține în principal texte în care maestrul este evocat de cei doi discipoli fie sub forma unor amintiri din cei douăzeci de ani petrecuți împreună, fie sub forma unor portrete care întregesc imaginea lui Noica din *Jurnalul de la Păltiniș*, din *Epistolar* sau din partea de corespondență a acestui volum. Cele două scurte texte ale lui Horia-Roman Patapievici, cu care se încheie volumul, au fost introduse pentru felul în care tălmăcesc semnificația în epocă a *Păltinișului inventat de Noica*.

Cuvântul meu de recunoștință se îndreaptă către doamna Maria Iordănescu, care a transcris cu grijă o bună parte din scrisorile lui Noica către Andrei Pleșu. De asemenea, către Cătălin Cioabă, care ne-a oferit câteva fotografii inedite și ne-a ajutat să le identificăm pe altele cărora li se pierduse urma.

Ediții frecvent citate

- Despre Noica. Noica inedit*, Humanitas, București, 2009.
Gabriel Liiceanu (editor), *Epistolar*, Humanitas, București, 2008.
Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, ediție aniversară, Humanitas, București, 2023.
Constantin Noica, *Jurnal de idei*, Humanitas, București, 2017.

Un alt fel de iubire

De la iubirea paulină la Școala de la Păltiniș

PREFAȚĂ DE GABRIEL LIICEANU

În vremuri fără nici un Dumnezeu, Dumnezeul meu mi l-a trimis pe Noica. M-a întâlnit pe când pescuiam în apele diletantismului meu cultural și mi-a zis „urmează-mă!“. L-am urmat, și astfel a început cea mai minunată și mai fertilă ucenicie a vieții mele, comparabilă, în felul ei, cu avântul religios al primilor pescari de oameni.

Nu întâmplător, una dintre lecturile care mi-au marcat existența a fost cartea lui Anders Nygren, *Eros și agape. Prefaceri ale iubirii creștine*. Cartea e tulburătoare. Dubla poruncă a iubirii din Vechiul Testament, pe care Isus însuși o citează (Marcu, 12, 30-31) – „să-l iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima“ și „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși“ –, este absorbită într-o formă de *iubire cu totul nouă*, în care iubitorul primordial nu mai e omul, ci Dumnezeu. Revoluția Evangheliei făcută de Noul Testament constă în reoriginarea punctului de plecare al iubirii: *originară* nu e iubirea omului pentru Dumnezeu, ci a lui Dumnezeu pentru om. Această iubire, care nu are precedent în lumea omului, nesublimată în vreun fel, curată ca apa începătoare a unui izvor, poartă

numele de *agápe*. Spre deosebire de iubirea omenească, care are până la urmă în vedere pe purtătorul ei și fericirea lui, *agápe* e *total gratuită*, adică necondiționată și fără de motiv. De aceea ea este *atotcuprinzătoare*: în îmbrățișarea ei intră toți oamenii, buni și răi deopotrivă, dreți și păcătoși („Nu am venit să-i chem pe cei dreți, ci pe cei păcătoși“ – Marcu, 2, 17), iar inspirând și comportamentul uman, ea îi poate aduce în cuprinderea ei chiar și pe dușmani.

Unde s-a mai pomenit o formă de iubire în care oamenii să nu fie iubiți pe alese, cu sau fără de merite? Căci în *agápe*, spune Nygren, în iubirea sa infinită, Dumnezeu nu iubește ceea ce are valoare, ci dă valoare iubind. Dumnezeu *este integral iubire*, și actul iubirii lui incluzive îi înalță în ființa lor pe toți cei pe care îi prinde în iubirea lui. Dumnezeu nu-l iubește pe om pentru *cum* e omul, ci îl iubește pentru că *El* e iubitor și e iubire. Dacă „îl iubește pe cel păcătos, nu o face *datorită* păcatului acestuia, ci *în ciuda* păcatului lui“. Purtarea omului (cel puțin în preliminariile iubirii) nu determină purtarea lui Dumnezeu. Și importantă nu e calea pe care omul ajunge la Dumnezeu (pentru că nici o cale nu duce în mod spontan dinspre om spre Dumnezeu), ci calea prin care Dumnezeu ajunge la om. Or, fiind esențial iubire, El ajunge la om *în mod spontan*. Dumnezeu, mai presus de orice, e creatorul *comuniunii de iubire cu oamenii*.

Dubla poruncă a iubirii din Vechiul Testament e absorbită în *agápe* a Noului Testament prin *Dei amoris imitatio*: adică ținând *agápe* sub ochi ca *punct de plecare*, neuitând nici o clipă că sediul primordial al

iubirii e în Dumnezeu, și nu în om. Și Nygren citează I Ioan, 4, 10: „În aceasta stă iubirea: nu în faptul că noi l-am iubit pe Dumnezeu, ci în faptul că El ne-a iubit pe noi“. Iubirea omului pentru Dumnezeu, încetând să fie punctul de plecare al iubirii, va fi doar un răspuns la divina *agápe*. Cum omul nu e un „centru independent“, el nu va putea iubi în totală spontaneitate, tocmai pentru că iubirea lui de Dumnezeu e *motivată* de iubirea lui Dumnezeu pentru el, aceasta singură fiind total gratuită. De aceea, iubirea de Dumnezeu proprie omului (*amor intellectualis Dei*, „iubirea spirituală de Dumnezeu“) nici nu mai poartă numele de *agápe*, ci de *pístis*, „credință“. Sigur, inspirându-se pe cât posibil din modelul *agápe*-i divine, omul va încerca să-l iubească pe Dumnezeu fără să aștepte nici răspuns, nici recunoaștere, nici răsplata supremă, care e asigurarea veșniciei.

Omul trebuie să-l iubească pe Dumnezeu fără să tragă cu ochiul la vreun avantaj, fără să ceară sau să aștepte ceva în schimb. La fel, așezându-se sub cupola esenței divinului ca iubire, peste toți oamenii va cădea ploaia aceleiași iubiri și ei se vor iubi, iubiți fiind, între ei. Se vor iubi ca semeni egal iubiți de Dumnezeu.

Și astfel, spune Nygren, se formează lanțul iubirii, „schema“ ei, revărsarea fluviului ei de sus în jos:

Aici se află punctul de plecare pentru o auto-comunicare ce duce din ce în ce mai departe, potrivit schemei: *Dumnezeu–Cristos–ucenicii–frații*. După cum Dumnezeu l-a iubit pe Cristos și i s-a comunicat acestuia (Ioan, 3, 35; 5, 20), tot astfel Cristos i-a iubit pe ucenicii săi și li s-a împărtășit lor (Ioan, 15, 9); și astfel sunt și ei chemați să iubească pe alții și să se comunice unii altora (Ioan, 13, 34; 15, 12).

*
* *

Povestea *agápe*-i lui Nygren mă ajută să înțeleg într-o cheie mai înaltă, fără să forțez analogii neavenite, ce am trăit cu Noica și cu cei cu care am stat în preajma lui vreme de douăzeci de ani. Noi, „ucenicii“ lui, nu am fost niciodată prieteni în felul în care se nasc în mod obișnuit prietenii: nu aveam nici simpatii întemeietoare de relații unii pentru alții (ba, uneori, antipatii de-a dreptul), nici temperamente asemănătoare, nici prea multe puncte comune, nici nevoia prealabilă de a ne împărtăși gânduri sau trăiri. Noi, „discipolii“, nu ne-am pomenit alături unii de alții prin „afinități elective“, iar dacă acestea ar fi fost criteriul însoțirii noastre de-a lungul anilor, pesemne că nu am fi rămas niciodată împreună. Dimpotrivă, prinsă doar cu firele prietenii obișnuite, relația noastră s-ar fi destrămat înainte de a începe.

Ce s-a întâmplat, atunci, la Păltiniș? S-a întâmplat, la mica noastră scară, ceva asemănător cu acea *agápe* paulină a crucii: ne-am iubit, pentru că Noica ne-a iubit egal pe toți. El murise, mai întâi, pe crucea închisorii. Apoi, altfel decât în textul sacru, când a fost eliberat (*fără nici un dinte în gură*), „a înviat“ ca să ne caute și să ne strângă pe toți laolaltă în cercul iubirii lui, spre a nu rămâne pierduți. S-a numit – vestindu-ne o parusia a spiritului și prevenindu-ne că vom fi cu toții judecați la Judecata de Apoi a culturii – „antrenor cultural“. Iar noi l-am iubit pe el *în oglinda* iubirii lui, dar nu spontan și gratuit ca el, ci *cu recunoștința* nemăsuratului dar pe care ni-l făcea.

Care era acesta? Era *darul comuniunii în Dumnezeu* *zeul culturii*: ne-a cerut să *ne pierdem* „în ceva mai

adânc decât noi“, să uităm de noi și, astfel, să ne spălăm de păcatul „iubirii de sine“, de micul nostru eu vanitos și lipsit de bătaie spirituală. El ne-a iubit mai întâi pe noi, și apoi noi pe el și, în sfârșit, noi între noi ca ucenici ai lui, totul în gratuitatea darului pur al culturii, în care ideile ricoșau de la maestru la ucenici, de la ucenici la creierul gândirii universale și înapoi, într-un fecund „plagiat de-a-ndăratelea“ al emulației iubitoare.

Așa-numita „Școală de la Păltiniș“ a fost un model al iubirii de tip *agápe* doar în măsura în care ucenicii au rămas laolaltă grație centrului unic de iubire care s-a distribuit în ei. S-a întâmplat ca de-a lungul anilor, dând curs incompatibilităților dintre noi, să ne certăm, uneori aprig și „definitiv“, și să vrem din răsuputeri să ne despărțim. Nu am putut niciodată s-o facem. „Fuseserăm învinși“ de iubirea lui Noica: el ne iubise pe noi, ni se împărtășise și ne chemase să ne iubim între noi, să comuniem și să ne comunicăm unii altora și, tot așa, să-i iubim pe alții mai tineri ca noi, pe „frații“ noștri care vor veni după noi, și să-i facem, dându-le iubirea noastră, să se împărtășească între ei. Acum, când am trecut de vârsta la care el s-a despărțit de noi, pot spune că, prin tot ce am făcut, *asta* am încercat să fac.

*

* *

Totuși, nu mi-l pot „apropia“ pe Noica, nu-l pot trage lângă mine, spunându-mi că, iată, acum am mai mult decât vârsta lui „de-atunci“. El îmi rămâne fixat în amintire cu 33 de ani înaintea mea: eu tânăr, el „bătrân“. Bătrânul etern, un soi de personaj arhetipal

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	
de Grigore Vida	7
<i>Cronologie Constantin Noica (G.V.)</i>	13
<i>Un alt fel de iubire. De la iubirea paulină la Școala de la Păltiniș</i>	
Prefață de Gabriel Liiceanu	45
<i>Corespondență și corespondențe</i>	
Prefață de Andrei Pleșu	73

PARTEA ÎNTÂI

MAESTRUL ȘI UCENICII. CORESPONDENȚĂ

Gabriel Liiceanu

Prima întâlnire. Noica tocmai își punea galoșii . . . 77

Constantin Noica către Gabriel Liiceanu
(27 iulie 1967) 83

Gabriel Liiceanu

Două note de jurnal 85

Andrei Pleșu

Cu Marin Tarangul la Noica. Zece ore de greacă . . . 92

Andrei Pleșu către Constantin Noica
(11 februarie 1969) 95

Andrei Pleșu către Constantin Noica (Iaprilie 1969)	102
Gabriel Liiceanu către Constantin Noica (24 iulie 1969).	103
Constantin Noica către Andrei Pleșu (25, vineri [fără lună și an]).	105
Constantin Noica către Andrei Pleșu (6 noiembrie 1974)	106
Gabriel Liiceanu	
<i>În căutarea Păltinișului</i>	106
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (28 septembrie 1976).	112
Andrei Pleșu către Constantin Noica (28 octombrie 1976)	113
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (9 noiembrie 1976)	117
Constantin Noica către Andrei Pleșu (11 noiembrie 1976)	119
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (22 februarie 1977)	122
Andrei Pleșu către Constantin Noica (1977?)	123
Constantin Noica către Andrei Pleșu (28 februarie 1977)	124
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (22 mai 1977)	126
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (28 mai 1977)	127
Gabriel Liiceanu	
<i>„Tovarăși, e cu Biblia printre noi!“</i>	128
Constantin Noica către Comisia Superioară de Diplome a Ministerului Învățământului (29 mai 1977)	138
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (3 ianuarie 1978).	140

Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (25 septembrie 1978).	140
--	-----

Gabriel Liiceanu

<i>Un referat despre Erwin Panofsky</i>	144
Constantin Noica, Referat despre lucrarea de plan a lui Gabriel Liiceanu (noiembrie 1978)	146
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (12 martie 1979)	148
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (31 august 1979)	148
Constantin Noica către Andrei Pleșu (6 octombrie 1979)	149
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (15 noiembrie 1979)	150
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (18 noiembrie 1979)	153
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (4 decembrie 1979)	153
Constantin Noica către Andrei Pleșu (4 decembrie 1979)	156
Constantin Noica către Andrei Pleșu (26 decembrie [1979])	157

***Nota testamentară a lui Constantin Noica (1980)***

Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (8 iulie 1980).	160
Constantin Noica către Andrei Pleșu (9 noiembrie 1980)	161
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (10 iunie 1981)	161
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (18 iunie 1981)	164
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (1 octombrie 1981)	165
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (9 noiembrie 1981)	166

Constantin Noica și Andrei Pleșu către Gabriel Liiceanu (16 februarie 1982)	166
Gabriel Liiceanu către Constantin Noica (16 februarie 1982)	167
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (16 martie 1982)	171
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (24 aprilie 1982)	173
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (14 mai 1982)	173
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (9-12 iunie 1982)	174

Andrei Pleșu

<i>Bobu ar fi spus că trebuia să fim împușcați</i>	175
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (20 iunie 1982)	179
Constantin Noica către Andrei Pleșu (7 iulie 1982)	181
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (4 octombrie 1982)	182

Andrei Pleșu

<i>Trei telefoane în puterea nopții.</i> <i>Răspunsul lui Noica</i>	183
Constantin Noica și Andrei Pleșu către Gabriel Liiceanu (31 octombrie 1982)	188
Constantin Noica către Andrei Pleșu (18 noiembrie 1982)	192
Gabriel Liiceanu către Constantin Noica (24 decembrie 1982)	194
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (28 decembrie 1982)	195
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (17 ianuarie 1983)	196
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (5 februarie 1983)	198

Constantin Noica către Andrei Pleșu (6 februarie 1983)	198
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (10 aprilie 1983)	199
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (17 octombrie 1983)	201

Gabriel Liiceanu

<i>O scrisoare și două răspunsuri care mi-au marcat viața</i>	201
---	-----

Gabriel Liiceanu către Constantin Noica (6 noiembrie 1983)	207
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (7 noiembrie 1983)	210
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (4 decembrie 1983)	212
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (19 decembrie 1983)	215
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (29 ianuarie 1984)	216
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (23 februarie 1984)	217
Andrei Pleșu către Constantin Noica (fără dată)	218
Gabriel Liiceanu către Constantin Noica (24 martie 1984)	223
Constantin Noica către Andrei Pleșu (29 martie 1984)	227
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (11 aprilie 1984)	229
Andrei Pleșu către Constantin Noica (12 iunie 1984)	232
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu (22 iunie 1984)	234
Constantin Noica către Andrei Pleșu (1 iulie 1984)	235

Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (14 august 1984)	236
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (18 noiembrie 1984)	236
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (7 ianuarie 1985).	237
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (13 ianuarie 1985).	238
Constantin Noica către Andrei Pleșu (17 ianuarie 1985).	238
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (15 martie 1985).	239
Constantin Noica, Răspuns la articolul lui Gabriel Liiceanu „Filozofia și paradigma feminină a auditoriului“ (28 martie 1985)	240
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (26 iunie 1985)	241
Constantin Noica către Andrei Pleșu (27 august 1985).	242
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (29 august 1985).	244
Constantin Noica către Andrei Pleșu (28 ianuarie 1986).	245
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (8 februarie 1986).	246
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (29 martie 1986).	246
Constantin Noica către Andrei Pleșu (12 iulie 1986).	249
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (14 iulie 1986).	250
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (20 august 1986).	250
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (22 noiembrie 1986)	251
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (16 iunie 1987)	252

Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (2 iulie 1987)	253
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (8 octombrie 1987)	254
Constantin Noica către Andrei Pleșu (11 noiembrie 1987)	254
Constantin Noica către Gabriel Liiceanu (15 noiembrie 1987)	255
Andrei Pleșu către Constantin Noica (26 noiembrie 1987)	256
Gabriel Liiceanu	
<i>Ultima scrisoare a lui Noica</i>	256
Constantin Noica către Mariana Noica (1 decembrie 1987)	258

PARTEA A DOUA
AMINTIRI, EVOCĂRI, PORTRETE

Constantin Noica <i>Cei douăzeci și doi sau cultura de performanță</i> (1981)	263
Gabriel Liiceanu <i>Dimensiunea paideică. În căutarea genurilor viitoare</i> (1983)	267
Andrei Pleșu <i>Ceremonialul respectului</i> (1979)	270
Andrei Pleșu <i>Dialectica „limitației“</i> (1979)	274
Andrei Pleșu <i>Răspuns la textul lui N. Steinhardt „Catarii de la Păltiniș“</i> (1984)	281
Andrei Pleșu <i>Ce am învățat de la Constantin Noica</i> (1988)	286
Andrei Pleșu <i>Mirosul iernii la Păltiniș</i> (1993)	297

Gabriel Liiceanu	
<i>Sfârșitul lui Noica</i> (1996)	299
Gabriel Liiceanu	
<i>După douăzeci de ani</i> (2003)	309
Gabriel Liiceanu	
<i>Cabana filozofului</i> (2004)	314
Gabriel Liiceanu	
<i>O subversivă poveste de iubire</i> (2008)	324
Gabriel Liiceanu	
<i>Antrenorul cultural</i> (2009)	331
Gabriel Liiceanu	
<i>Școala de la Păltiniș</i>	
<i>în văzutul și nevăzutul ei</i> (2023)	335
Horia-Roman Patapievici	
<i>Viața filozofică</i> (2013)	346
Horia-Roman Patapievici	
<i>Un ochi îndrăgostit</i> (2015)	350
<i>Daimonul lui Noica</i>	
Postfață de Grigore Vida	353
<i>Indice de nume</i>	359